

XVIII-8-3(1)
1533

N, 11-349(1)

Chr. Water
de
presagies
vite et mortis
Tiffet 1783.

BCS

LAUG
F
31

Biblioteca Civica
Saluzzo

CITTÀ DI SALUZZO

iblioteca N.

DONO

del fav. dott. *Tommaso Langein*

LAUG.F.B.1

S
U
C
1
a Cr
ZZO
-oooo-
K

N.^o d' inventario 1533

CHR. VATER

DE

PRAESAGIIS
VITAE ET MORTIS.

Iterum edidit, auxit

S. A. D. TISSOT

PAPIAE MDCCLXXXIII.

Typis R. I. Monasterii S. Salvatoris

Superiorum permisso.

Praesagiis diligenter incumbendum, quia ab omni mortis culpa Medicum reddunt immunem, & aegros ad obtemperandum faciles, occasionemque remediorum praemonstrant.

Hippocr. prognost. praef.

AUDITORIBUS SUIS
S. A. D. TISSOT.

*A*ntequam aegros in Nosocomio clinico simul adiremus A. O. necessarium credidi ut vobis nonnulla,

nulla, de praesagiis vitae & mortis in morbis, exponerem; & cum in promptu esset Dissertatio VATERI (a) de hoc argumento, quâ

(a) Titulus operis est Christ. Frider KNOT Dissertatio inauguralis medica de praesagiis vitae & mortis in aegrotantibus, Wittembergae 1708. Praeside Christ. VATERO. Nullum vero dubium est quin verus auctor sit praeses. Chr. VATERUS autem vir erat egregius, a labente iam saeculo elapso, ad annum usque 1732. quo senio occubuit, Wittembergae Medicinae Professor. anno 1701. *physiologiam experimentalem*, optimam omnium ante summi Boërhaavii institutiones conscripserat, & perplures etiam, non contemnendas, dissertationes Academicas. Fi-

quâ meliorem, quae tot res tam paucis verbis haberet, conscribere posse minimè sperarem, e cathedrâ legendam esse duxi; audita vobis perplacuit, & vestrum quisque illam sibi, deinceps iterum legendam, comparare cupivit;
cum

lium reliquit Abrah. Vaterum Ruischii discipulum, nec infimae notae anatomicum, botanicum etiam, & qui hanc quoque laudem meretur quod primus fuerit Medicus, cis Angliam, qui anno iam 1720. variolarum inoculationem commendaverit; anno 1752., Wittembergae, loco patris, professor, obiit.

*cum vero nullibi venales inveni-
antur parvae illae dissertationes
Academiae, praesertim tot
iam retrò annos publicatae, ut
legitimo vestro desiderio satisfac-
eret, illam praelo iterum committi
curavi ea quoque pauca addendo
quae, legendo, addideram. Be-
nevoli ergo, EGREGII VERE' IU-
VENES, levissimum accipite do-
num, quod vobis pignus erit &
voluptatis qua fruerer si vestra
medica studia promovere pos-
sem,*

sem, & amicitiae quam vobis pluribus vovi titulis; nunquam enim dediscam, laetus saepe mente refricabo, vestram assiduitatem, vestram attentionem, vestram diligentiam, vestram perpetuam mecum urbanitatem demum; nec unquam sane invenire potuissem gratiores mihi auditores, quos inter perplures Medicinae ditandae certò nati sunt, de quibus quondam, ubi illorum nomina ad exteras regiones deferet

VIII

*feret fama, iactabundus dicam,
illos olim dilectos discipulos ha-
bui. Valet & “ Dulcis patriae
„ spes, adolefcite in publicam
„ felicitatem, cuius magna pars
„ sunt prudentes Medici. „*

PRAE-

PRAEFATIO.

Pulchrum quidem & e dignitate Medici est, in aegrotantibus morborum ingruentium eventus, five bonos, five malos, salutem vel mortem, longitudinem vel brevitatem, modosque eventus praedicere; ast indecorum valde & temerarium prorsus est, promissam sanitatem non servare, aut praedictam mortem non evenire. Nihilo secius ea praedicendi ratio non minus Medicis, quam aegrotis summe necessaria & salutaris est. His quidem, ut de periculo, vel salute prognosticon audientes eo magis Medici praecipis obediant, ac exinde eo citius & certius pristinam sanitatem recuperare

A rare

rare studeant; illis vero, ut praevisis ex arte periculis & symptomatibus debitis remediis occurrant; aut si eventus anceps videtur, se suamque curam debito prognostico munire queant. Sed haec omnia satis diiudicare & praevidere, ingens opus & labor est, nec, nisi morborum omnium quoad subiecta, causas modosque laedendi accurata prorsus indagatione, aegrorumque ipsorum frequenti visitatione, & inspectione, addiscitur. His autem subsidiis instructus Medicus, circumstantias, & signa prius omnia, tam antecedentia, quam concomitantia & consequentia prudenter coniungit: observato uno vel altero malo signo, non statim desperat; neque bono, nisi reliquis circumstantiis consentientibus, nimium fidit. Sed, ubi contraria & minus evidenter concurrunt, non nisi a potioribus concludit, & tantum sub certis conditionibus aliquid certi

ti promittit ; nempe , nisi aliud quid contrarii supervenerit ; si reliqua fuerint paria ; si aegri & adstantes suum quoque fecerint officium & sic porro . Qua ratione sane eos vel minimum errare & in multis , si non semper infallibiliter , probabiliter tamen satis praedicere oportet ; quam laudem post Hippocratem sibi maxime vindicavit Galenus , & illustribus adeo exemplis demonstravit , ut tum temporis non solum a medicae artis ignaris , sed etiam peritissimis Medicis & Philosophis divinis plane honoribus & laudibus dignus iudicatus fuerit . Et hinc quoque ex re mea existimavi , si loco speciminis inauguralis , & consensu Gratiosissimi Ordinis Medicorum , ad impetrandum Doctorum iura & privilegia , potiora eiusmodi Prognostica ratione salutis vel mortis indaganda , & cum eruditorum collatione ventilanda mihi sume-

rem (a). Benedicat, in cuius solius manu vita salusque nostra consistit, ter Optimus, Maximus, conatibus, ut cedant in ipsius gloriam & proximi emolumentum.

CAP.

(a) (Utilis est sane hic libellus, sed multum abest quin integrae prognoseos doctrinae addiscendae sufficiat. Legendi, relegendi sunt ipsi libelli aphoristici Hippocratis, illi praesertim, quos perpulchris notis illustravit Celeb. Pasta; & saepius inprimis legendus aureus verè liber Prosperi Alpini de vita & morte praesagienda, qui in hac parte princeps est sane Auctor, posteris ab ipso Boerhaavio valde commendatus. Additiones Editoris inter haec duo signa () concluduntur.)

C A P. I.

De

Praesagiis ab ipsis morbis petitis.

§. I. Praesagia Vitae & Mortis unde petenda.

Tria quidem potissimum sunt, quae a Medicis suis praedici volunt aegrotantes aequae ac adstantes, nimirum, an illi ex morbo isto, quo decumbunt, evasuri sint, nec ne? Deinde quo tempore, demum quo modo evadent, vel morientur? Mihi vero in praesenti tantum de prioribus signis sermo erit, reliquis in aliud tempus reservatis. Illa autem omnium optime petuntur vel a natura ipsorum morborum, eorundemque subiectis causis & gradibus; vel ab ipsius corporis, in quod morbus tanquam hostis infensissimus agit, & cuius destructionem molitur, robore & viribus; in specie ab actionibus tam vitalibus quam animalibus, magis vel minus integris aut laesis; vel denique & maioris certitudinis causa ab excretis & retentis,

nec non iuvantibus & nocentibus; quae omnia, si probe considerentur, & inter se conferantur, non possunt, quin Medicum de eventu quocunque fideliter moneant. (Et fane, ut iam clare indicavit Hippocrates, fundamentum omnis prognoseos est attenta & circumspecta consideratio virium & roboris naturae in aegrotante, ac morbi ipsius magnitudinis & violentiae; & utriusque diligens aestimatio, & mutua collatio, ut sic appareat, quodnam ex his praevaliturum sit).

§. II. *A natura ipsius morbi.*

Ita ratio ipsa suadet, quod, quo gravior & a violentis magis causis quilibet morbus oritur, eo plus periculi, tristemque saepius eventum habeat, & contra. Hinc periculosiores semper sunt morbi acuti, quam chronici, maligni, quam benigni, continui, quam periodici, contagiosi & venenati, quam non contagiosi, aetati & temperamento minus congrui, quam congrui, & sic porro, modo caetera fuerint paria. Sane quaevis
lae.

laesiones & vulnera, etiam si partium nobiliorum, cerebri nempe, pulmonum, hepatis, lienis, ventriculi, intestinorum, vesicae, renum, diaphragmatis, aliarumque, per se & absolute lethalia non sunt, nisi enormia & tanta, quibus textura ipsarum, & imprimis vasorum sanguiferorum adeo laceretur, ut succi earum vitales subito elabantur, aut solum in circulo suo penitus turbentur, sine quibus tamen vita ne per momentum continuari potest.

§. III. *A Causis.*

Deinde etiam causae ipsae antecedentes, & morbos producentes eorum eventus quam maxime manifestant, & quo vehementiores, gravioresque fuerint, eo magis dubiam spem reddunt & eventum deteriorem. Ideo a contagiis malignis orti semper cum maiori periculo coniuncti sunt, eo, quod miasmata eiusmodi subtilissima & valde operosa a corporibus morbois exeuntia, uti in aëre se maxime expandunt, & longe lateque diffundunt, ita intra corpus, per inspirationem & respirationem, aut quocunque alio modo ad-

missa, ad intimiores usque recessus penetrant, humoribus intime se miscent, eoque ipso secundum indolem & motum suum, eosdem inquinant, movent, turbant, atque sic totam ipsorum temperaturam & crasin facile destruunt. Quibus accedit, quod omnium venenorum indoles & modus agendi non aequè semper pateat; aut si etiam perspecta, vis tamen & operatio nimis cita & subdola sit, adeo, ut & Medicum & aegrum praeter omnem opinionem saepe fallant, & stragem hominum subitanèam relinquant, uti è febrium malignarum & pestis ipsius truculentia satis superque constat; ut nihil dicam de venenis occultatis & clanculum acceptis, quorum effectus malignus saepe citius sequitur, quam aegrotare se sentiant miseri, aut de remediis debitis cogitare possint.

§. IV. *A Subiecto.*

Non minus de eventu facilius & certius iudicare potest Medicus, si corporis ipsius & partium affectarum rationem habet, utpote quarum respectu omnino periculum, vel maxime variare necesse est,

est, quo magis ad vitam conservandam necessariae sunt, aut superando morbo pares, vel impares fuerint. Periculosiores hinc sunt omnes morbi, etiam leviores alias, si partem aliquam nobiliorem, ad vitae continuationem absolute necessariam occupant; & quo tenuior, vel vitiosa partium solidarum textura, & humorum temperatura fuerit, eo minus etiam morbis levioribus, multo minus gravioribus resistere sufficiet. Vulnere vasorum sanguiferorum, etiam si enormia in partibus a trunco magis remotis per ligaturas, compressiones, cauteria, aut amputationes partis laesae curari possunt; incurabilia tamen, imo absolute lethalia sunt, si intra cavitates, vel viscera ipsa contingunt, ubi ne quidem videri, aut vivente adhuc vulnerato inveniri, multo minus ligari, aut ullo modo consolidari queunt. Eodem modo se res habet cum vulneribus gulae, & asperae arteriae magnis, & in parte intra thoracem magis abscondita factis, ubi remedia debita nullo modo applicare licet, & tamen absque iisdem per naturam restitutio & consolidatio expectari nequit.

CAP.

C A P. I I.

De

*Praesagiis ab actionibus vitalibus
earundemque laesionibus petitis.*

§. I. *Praesagia.*

Diximus, quod non ex uno vel altero, sed pluribus demum signis undecunque petitis, & collectim sumptis, Medicus aliquid certi de eventu morborum praedicere possit & debeat. Igitur iam ex actionibus, seu motionibus vitalibus ita dictis quid in aegrotantibus colligi possit, nunc videbimus.

§. II. *A Pulsu.*

Prae caeteris autem hic corporis aegrotantis vires, & robur vitale, id est sanguinis ipsius integritatem & circulum naturalem attendere

dere necesse est, utpote a quo unice vita, & vires vitales dependent, quemque morbis afflictum & labefactatum restituere contendimus omnes. Atque huius fidissimus & optimus testis pulsus est; motus ille cordis arteriarumque *constrictorius & dilatatorius ab ipsius fluidi spirituosius vi elastica excitatus & sustentatus*, quo mediante etiam sanguis iste a corde per universum corpus distribuitur, rursusque ab eodem perpetuo circuitu recipitur, non nisi cum ipsa vita cessando. Quamdiu igitur pulsus iste naturali similis; non fortis nimium, nec debilis, celer vel tardus, nec inaequalis observatur, tamdiu quoque fluidi istius vitalis circuitum bene succedere, indeque morbis quicunque resistendis sufficere colligimus. Sed debilis, tardus, & inaequalis, vel plane per intervalla aliquot remittens in morbis tam chronicis, quam acutis, omen ferales exhibet, praecipue si diu durat, & cum aliis signis malis complicatur. Imo & in sanis atque orthostadiis periculi malique augurii plenus est, nisi

si forte ex vitio quodam particulari & leviori arteriae pulsantis contingat. Nec quidem pulsus admodum magnus, fortis, & citatus, tutus est, cum virium quidem robur, sed eo maiorem morbi impetum, sanguinis circumlum graviter turbatum & impeditum ostendat. Tamen in languido, tardo, & inaequali, aut per intervalla digitis se subducente, plus adhuc periculi est, eo quod non solum morbi magnitudo, sed & extremus virium lapsus, aut quod idem est, sanguinis motus, tam intestinus, quam circularis fere extinctus exinde patefiant. Qui frequenter, & fortiter absque causa manifesta exsolvuntur, i. e. cessante pulsu, lipothymiis corripuntur, illi de repente moriuntur, iudice iam Hippocrate *Lib. 2. Aphor. 41.*

(Regula est quoad pulsum, quae in morbo qualicunque nunquam, ni fallor, fefellit; ubi pulsus durescit & fit frequentior, morbi vis & periculum certo crescunt; ubi vero mollescit pulsus & rarior evadit, morbus fane

remittit, & omnia fausta iam sperari possunt.)

§. III.

Attamen scire quoque convenit, quod pulsus etiam ex levioribus causis extraneis, e. g. laesione arteriae particularis in artubus, item animi pathematibus subitaneis, flatibus, aliisque facile interturbari & mutari possit, sine notabili detrimento. Ita in senibus non solum, sed etiam iunioribus, hypochondriacis imprimis, hystericis, aliisque, eiusmodi mutationes pulsus non raro observantur absque insigni vel virium, aut valetudinis dispendio; saltem ut cor in illo fluidi spirituosi deliquio, quo pluribus sufficiat ictibus valide exequendis, unum vel alterum mutet, aut intermittat. E contrario optimus etiam pulsus in morbis acutis, imprimis malignis, interdum fallit; (a) quandoquidem vires, licet

cet

(a) (Loqui de peste, summo, maligno morbo, loqui

cet fortes, morbi tamen maioris, aut nimis subdole ingruentis impetus superare nequeunt. Adeo enim in illis omnia suspecta sunt, ut quando blandiuntur, saevissima saepius alant symptomata, aegrosque iugulent: ubi pulsus bonus, urina bona, aeger tamen moritur, uti loquitur Hippocrates (a). Unde etiam ad hoc iudicium rite prudenterque ferendum opus est, & quidem a parte Medici, ut non solum pulsum omnium differentias, & gradus probe cognitas, usuque comprobatas habeat, sed & in ingressu ad infirmum non statim pulsum tangat, sed allocutione prius amica, & investigatione circumstantiarum, eundem tranquil-

lum

qui nequeo, sed audacter asserere possum, pulsum nunquam esse *optimum* in aliis morbis malignis, & neminem, ex morbo acuto, cum *pulsu optimo* unquam mortuum esse, sed & vires, licet fortes ante morbum, morbo ingruente protinus cadunt.)

(a) (Quoad pulsus parum respiciendum est ad auctoritatem Hippocratis, qui non multum de pulsu curavit.)

lum reddat , deinde deraum pulsum non uno , sed pluribus , pro exigentia rei , locis , exploret digitis modo comprimendo , modo eodem suspendendo . A parte vero aegri , ut ab omnibus animi pathematibus liber sit , manus in debito situ & ab omni motu alieno liberas fervando . Vel ut Prosper Alpinus L. 4. de Praesagienda Vita & Morte C. 4. omnes Medicos medicinam facitantes rogat , ne pulsus aegrotorum tangant , nisi prius causas procatacticas , seu praegressas intellexerint , quales ex iis pulsus fieri solent , atque corpus eorum ab omni prorsus alteratione animi vacuum sit .

(Ad prognosim facit quoque multum sensus horroris , cuius causa prima sedet , in nervis , quibus cum mox concurrat quoque systema vasculosum : horror indicat semper aliquid nocivi adesse , sed e variis horroris circumstantiis praesagia eruuntur aut bona aut mala . Tres characteres iam ab Hippocrate , Galeno , aliisque optimaе notae medicis indicantur utilis horroris , nimirum ut sit validus , ut subsequatur calor ,
de-

demum ut succedat aut sudor aut aliqua alia evacuatio ; constat enim tum ex valido horrore , tum & ex subsequente calore , & validam esse naturam , quae fortiter in hostem insurgat , & consensum esse inter systema nervosum & vasculosum ; probat demum subsequens evacuatio non irritos fuisse naturae conatus , sed partem nocivae materiae expulsam fuisse ; optimi quoque horrores, qui in diebus iudicatoriis eveniunt cum signis concoctionis ; spem enim faciunt crises felicissimas opportuno tempore eventuras.

Mali praesagii , e contra , illi horrores , qui & invalidi sunt , nec calore excipiuntur , nec salubri evacuatione ; indicant enim tantum & hostilem adesse materiam , & debiles esse vires vitales , aut turbari consensum inter systema nervosum & vasculare .

Pravi quoque sunt saepe horrores interni ; dum enim ex horrore sensu demonstratur adesse speciem obstructionis aut stricture in parte , quae horrore concutitur , eo peior horror quo nobilior illius fedes.

Periculosus ille, quem sequuntur malae evacuationes, periculosus quoque ille, qui sequitur evacuationes; demonstrat enim evacuationibus minime minui morbi causam.

En praecipua praesagia ex horrore in morbis in genere; quis bene intellexerunt fundamenta illorum praesagiorum facillime intelligent quae nam prognosis in variis morbis, e variis horribus eruenda sit. Ad omnes illas prognoses multum iam attendebant veteres medici, & perplures utilissimos apud Hippocratem invenietis aphorismos qui huc omnino faciunt, totamque fere hanc doctrinam absolvunt.

§. IV. *A Respiratione.*

Sed progredimur iam ad respirationem, quam non minus ad praedictiones salutis vel mortis utilem, imo maxime necessariam esse, vel exinde iudicare licet, quoniam ab eiusdem integritate motus cordis & arteriarum, ipsiusque sanguinis intestinus & circularis sustentatur,

B

nec

sine eadem vita ipsa continuari potest ; ne dicam , quod non aequè ac pulsus a levioribus causis immutetur : quæ forte etiam ratio fuit , quare Hippocrates longe plura de respiratione , quam de pulsu tradiderit , ad prognosis certitudinem facientia . Adeoque in omnibus morbis , præcipue tamen acutis , ubi præ caeteris his prognosticis opus est , respiratio libera & facilis perquam magnam vim ad salutem aegri sperandam habet , eo quod cordis aequè ac pulmonum reliquorumque organorum respirationi interfervientium sanitatem , consequenter liberum fluidi vitalis motum manifeste ostendat . Magna vero & frequens in istis acutis indicat quidem organorum istorum integritatem , succique nervi impetum fortem , sed motum contra sanguinis ibidem valde impeditum , adeoque periculum eruptionis , inflammationis , suffocationis , convulsionis aliaque mala , nisi cito mutetur & reliqua meliora fuerint . Multo magis autem ibidem horrenda est respiratio magna & rara seu suspensa , vel ex longis intervallis repetita : nec
non

non inaequalis , magna scilicet inspiratio , & parva expiratio , vel contra , quo maior exit de organorum laesio , circuliue vitalis suppressio patescit . Quo etiam pertinet praefocans ea , quae aegrum neque supinum , neque pronum esse sinit . Tandemque respiratio parva & crebra , vel rara , modo sublimis , modo duplicata , eaque frigida ex iisdem fundamentis in morbis quidem acutis solum praesentaneam mortem , in chronicis tamen etiam gravitatem causae & periculum indicant . (Non sufficit vero , praesertim in malignis , interrogare aegrum de respiratione ; saepe enim in his morbis sine aegri sensu laeditur , si vero ad pectoris motum attente respicit Medicus , protinus iudicabit an laesa an integra sit haec functio ; illius vero laesione percepta inquireret num a virium defectu , a pulmonum vitio , a frequentiori pulsu , aut abdomine aegrotante oriatur ; hae sunt enim causae , quae frequentius , in acutis , respirationem turbant ,)

(Ad prognoses quae respiciunt vitales functiones referri quoque possunt illae , quae eru-

untur ex statu praecordiorum ; praecordia , vero dicuntur haec regio , quae incipiens paullo supra basim cartilaginis xiphoideae , fere ad umbilicum descendit , & utrinque ad utrumque latus extenditur , sicque concludit scrobiculum cordis , totam regionem epigastricam , & maximam hypocondriorum partem ; inde intelligitur quot & quam momentosae partes in praecordiis lateant ; hic in vicinia stat ipsum cor , & pars infima pulmonum , hic adhaeret diaphragmatis pars musculosa , adsunt maxima pars hepatis , & ventriculus totus , & praesertim in centro cardia pars adeo sensibilis , hic transeunt maxima corporis vasa , adsunt arteriae coelicae , adsunt etiam , in parte posteriori & pancreas & non parva coli pars . Non mirum ergo si quoties laeduntur praecordia , pars fane nobilissima , periculum inde saepe adesse iudicetur , & saepe queruntur de scrobiculo aegri ; nunc sensum tantum ingratum , nunc dolorem acutum , nunc sensum strictionis , nunc tumorem accusantes ; sed sedes est praesertim inquietudinis

tudinis & anxietatis, quae frequentius sedet in regione epigastrica quam in ipso pulmone, & quoties male afficitur mox quoque ipsa afficitur respiratio, mox turbatur motus cordis, & ipsum cerebrum; non mirum ergo si ad statum huius partis tam attente respexerint Veteres, & praesertim Hippocrates; & sane quoties in acutis, praesertim putridis & malignis optime se habent praecordia, utilissimum est signum; ubi vero iam laeduntur, periculum sane grave imminet, & in causas illius laesionis sedulo indagandum est.)

§. V. *Ab Appetitu.*

Sed his quidem praecipuis ita animadversis opus quoque est, ad reliquas functiones vitales respicere, (a) & ex iis utilia praesagia sumere:

B₃

re:

(a) (Quae sequuntur functiones, naturales dicuntur a plerisque pathologis; maleque hic ad vitales referuntur.)

re : appetentiam igitur & fastidium ciborum porro contemplari oportet ; in omni enim morbo salutis nota est , cibum potumque moderate appetere aegrum , & ad ea , quae eorum loco offeruntur , bene se habere ; his si quidem subsidiiis , vires succorum viscerumque omnium vitalium maxime conservantur , ut morbi cuiuscunque vehementiae eo magis resistere queant ; sed deficere prorsus appetitum in morborum tam chronicorum , quam acutorum principio & augmento quidem minus periculosum , quoniam vires adhuc suppetunt , humores impuri morbo si eo facilius digeruntur , resolvuntur , nullumque ex cibis minus digestis fomitem capiunt : corpora siquidem impura quo plus nutriuntur , eo magis laeduntur . Ast morbis istis iam declinantibus & viribus deficientibus , si fastidium illud penitus perdurat , periculo certe non caret , & , ad minimum , recidivam periculosam minatur . Neque tamen appetitus nimis fortis & insolitus tutus est , & in chronicis morbis ingentem humorum acrimoniam , adeoque immin-

nen-

nentem maiorem cachexiam, & ex hac oriunda plurima mala; in acutis vero cum aliis signis malis, delirium ipsamque mortem praesagit.

In specie sitis insatiabilis in ardentibus nimiam humorum acrimoniam aestumque ostendit; sed non sitire in morbis istis acutis, ubi tamen causae sitis adsunt, eo magis periculosum, quoniam exinde sensuum confusio, & si reliqua suspecta, vitae periculum manifeste constat.

§. VI. *A Vomitione.*

Sic in vomitionibus sponte contingentibus rite diiudicandis prudenter ad causas & morbos cohaerentes, nec non tempus & excreta ipsa respicitur: si eadem reiciuntur, quae molesta erant & reiici debebant, ubi vis bonum esse, ipsa ratio suadet. Pariter, quae a longo alvi profluvio cum aliis signis reconvalescentiae contingunt, vires & tonum intestinorum redire ostendunt, illudque profluvium sistunt. E con-

trario suspectae, & quo vehementiores, eo periculosiores vomitiones merito reputantur, quae causam morbi non tollunt, quin potius augent: unde in passionibus colicis & iliacis, nisi simul alvus bene succedat, imminente inflammationem intestinorum; in cachexiis diuturnis imprimis vomitus sanguinis, aliufve corruptae nimium materiae, ipsorum viscerum corruptionem gravem; in vulneribus & contusionibus capitis & articulorum, cerebri & nervosi generis laesionem; in debilitate visus, auditus, aliorumque sensuum, eiusdem augmentum & eventum non raro tristissimum portendunt.

§. VII. *Ex Alvi deiectionibus.*

Eodem etiam modo concludere licet ex alvi deiectionibus, habito rursus respectu causarum morborumque complicatorum, nec non excretorum ipsorum, quae si critice fiunt, & causam morbi tollunt, vel solum imminuunt, in bonis naturae habendae sunt, & contra:
hinc

hinc deiectiones serosae, viscosae vel biliosae, in affectibus ab eiusmodi impuritatibus oriundis, e. g. catharris, ophthalmia, cardialgia & similibus, liberant. Neque cruentae hypochondriacis, & cachecticis semper nocent, modo reliqua consentiant. Sed nimis aquosae, serosae, spumosae, putridae, & foetidae in morbillis petechiis, nec non in phthisicis, hecticis, & viribus alias exhaustis, causam malorum istorum tollere nequeunt, viresque eo magis destruunt, indeque communiter tristem eventum praesagiunt: quemadmodum etiam illae deiectiones, quae praeter sensum rationemque subito & confertim fiunt in languidis, sensuum iam abolitionem, adeoque perniciem ostendunt. (Lex est universalis, ab Hippocrate iam optime cognita, illas iuvare evacuationes, quas bene ferunt aegroti; si post singulas deiectiones melius se habet aeger, si mollescit abdomen, rarior fit pulsus, insurgunt vires, sedatur sitis, quietior est somnus, tunc, licet valde copiosae deiectiones, nunquam timendum est, & omnia fausta speranda sunt).

§. VIII. *Ex Urinis.*

Sed longe plura praefagia etiam ex urina ipsa haberi possunt, quae nisi Medicus discernere & diiudicare potest, non immerito imperitus, & infelix ab Hippocrate reputatur. Etsi enim ineptum & absurdum valde sit, cum Medicis quosvis morbos, nullo modo cum sanguine, vel urina communicantes, & quod eo magis absurdum, causas extrinsecas, aetates, sexus aliaque hariolari velle; propterea tamen nihil impedit, quo minus sanguinis, utpote ex quo lotium illud immediate fecernitur, & multo magis viarum, per quas transire idem lotium debet, sanitas & morbi exinde iudicari possint & debeant: modo etiam, antequam iudicium suum ferat Medicus, de variis circumstantiis, nempe aetate, sexu, vitae genere, tempore decubitus, medicamentis adhibitis, tempore & modo excretionis, aliisque certis reddatur.

§. IX. *Ex earum substantia.*

Atque his cautelis ita observatis, omnino ex substantia, seu consistentia, quantitate, colore & contentis urinae non pauca salutis aequae ac mortis prognostica colligi poterunt. Et quidem ratione consistentiae urinae crassae, densae & saeculentae, cuiuscunque coloris, in morborum augmentis & decrementis copiam quidem salium & impuritatum in corpore, ast eorum secessum simul, adeo nihil periculosi, quin potius salutem praefagiunt, modo reliqua consentiant. Ex ea ratione urinae primum tenues, deinde per se, aut post adhibita remedia crassiores redditae, in febribus tam intermittentibus, quam continuis, nec non malo hypochondriaco, ictero, scorbuto, calculo, arthritide, affectibus soporosis aliisque semper bonum eventum promittunt; contrariae vero malum. Nempe tenues, albae, vel rubicundae a corporibus eiusmodi morbofis cacochymicis si redduntur, docent impuritates retineri, indeque

que nisi in crassiores mutantur , in omnibus illis morbis , imprimis vero acutis & malignis , ingens periculum , imo mortem cum aliis signis malis praedicunt : quam in rem etiam plurima prognostica ab Hippocrate in Coacis Praenotionibus & commentatore eius Galeno collecta habemus.

§. X. *Quantitate.*

Non minus a quantitate urinae aliqua praesagia petere licet , habito rursus respectu aetatum , temperamentorum , vitae generis , remedium & similia. Cum enim quantitas urinae naturalis minor quodammodo esse debeat , respectu ingestorum liquidorum , propter partes illas , quae in nutrimentum facessunt , aut per alias vias diarrhoea , sudore , transpiratione vel salivatione prodeunt ; ideoque si his naturaliter se habentibus , nihilo fecius maior urinae copia , quantitatem assumptorum liquidorum longe superans , excernitur , post eiusdem suppressio-

nes

nes quidem, uti fit in cachecticis, hydropicis, & nephriticis, solutionem, & salutem promittit; minus vero, ubi haec indicantia deficiunt, in corporibus alias tenerioribus, viribus exhaustis, siccis, hecticis, phtificis. Sed praeter naturam deficiens, aut plane suppressa urina serum illud in viis suis a calculis, carunculis, vel aliis obstaculis intercipi, aut ad alia loca decumbere monstrat, quod utrumque malum: in acutis vero aliisque praecipitibus malis interceptiones tales cum aliis signis funestis convulsiones interiores, apoplexiam vel mortem afferre significant, iudice iam Hippocrate *L. I. Pronost. 120. Coac. Praegnot. 475. 592.*

§. XI. Colore.

Verum maiores adhuc ad recta praesagia vires habent urinae, si colores, & contenta earum simul attenduntur. Nam uti color subaureus, vel citrinus cum substantia mediocri, & sedimento albo, & levi naturalem digestionem

tem-

temperiemque sanguinis ostendit, & in omnibus sanis deprehenditur; ita, quo magis ab hoc colore recedunt illae, absque causis aliis manifestis, & in morbis alias magnis, acutis, & periculosis, eo minus salutarem eventum sperare licet, nisi critice excernantur, & meliores paulo post sequantur. Hinc urinae pallidae, & aquosae, nec non pallidae, & crassae in morbis semper calorem, & digestionem ventriculi reliquorumque viscerum debilem, suppressum, indeque cruditatum copiam manifestant, & in chronicis quidem, praecipue tenues, propter obstructions viscerum, & retentionem cruditatum diuturnitatem solum aegritudinis, in acutis vero etiam mortem praesagiunt, si caetera fuerint paria. Sed rubicundae eo fortiores motus aestusque intestinos indicant, & si absque febribus tales, imprimis crassae, redduntur, ut saepe fit in scorbuticis, & hydropicis, viscerum depurantium labem, & corruptionem communiter in recessu habent, nec periculo carent. Rubicunda quoque, & turbida, seu quae post emissionem

cito

eito praecipitatur, & clarescit, propter facilem secessum impuritatum, semper meliorem eventum & breviorum liberationem testatur, quam rubicunda, & tenuis, flammea, sanguinea, quae si in statu, & summo gradu febrium acutarum cum aliis signis malis perdurat, mortis quoque imminentis notam exhibet. Omnium tamen magis exitiosae sunt urinae livefcentes, & nigricantes in iisdem morbis acutis, & chronicis, ob ingentem sanguinis eiusdemque feri degenerationem, & corruptionem, quae exinde patescit, nisi forte critice, aut ob causam quandam extrinsecam, usum nempe martialium, & similium, tales fiant. Urinae nigrae tenues, & paucae in febribus acutis lethales, iudice Hippocrate *libr. I. de morb. vulg. Coac. praen.* 580. Item nigra in biliosam tenuem transiens perniciofa, *ib.* 578., utraque enim mala est, nec crisis exinde sperari potest.

§. XII. *Contentis.*

In specie contenta ipsa naturalia urinae, uti organorum huc facientium integritatem, sanguinisque digestiones, & secretiones legitimas ostendunt; ita e contrario mucosa, crassa, excessum cruditatum viscidarum, acidarum; sabulosa, si-ve cretacea, si-ve laterina copiam recrementorum salinorum & terreorum; sanguinolenta, & purulenta erosionem vasorum in viis urinariis produ-
dunt; quae visa, prout magis vel minus excedunt, & cum morbi magnitudine aegrique viribus prudenter conferuntur, medicum omnino de eventu quocunque fideliter monere solent: ita urinam cruentam in laterum doloribus, id est, pleuritide, & peripneumonia, nec non variolis, morbillis, petechiis, peste aliisque acutis ut plurimum lethale signum dare, Hippocratis, & communis Medicorum experientia testatur. Prodit enim ingentem acrimoniam & resolutionem sanguinis, quae non nisi cum summo vitae periculo coniuncta.

Ex

(Ex his intelligitur quanti sit inspectio urinarum in decursu morbi, sed videtur quoque hanc inspectionem nullius usus esse si non observantur simul omnia alia signa, si non adest ipse aegrotus; & apprime intelligitur merum dolum esse hanc uroscopiam qua omnes morbos, omnes causas morbi, ex simplici urinae inspectione detegere fatagunt nonnulli agyrtae, qui nullo defuerunt, nullo deerunt aevo, & quorum imposturam iam optime noverat Hippocrates *Prorret.* L. 2. dum dicit, multae narrantur, & praeclarae, & admirandae praedictiones ex inspectione urinarum quales ego quidem neque ipsas praedixi, neque alium quemquam Medicum praedice-re audivi. Sed quomodo adeo crasse falli possunt tot homines, plures adsunt rationes 1. Certo ex simplici urinarum inspectione educi possunt, cum quadam probabilitate, nonnullae causae morborum; inflammatio, debilitas ventriculi, vitia hepatis, morbi nervorum, nonnulli morbi renum, & vesicae, febres intermittentes, febres putridae; ubi unam ex his causis adesse iudicat

Uroscopus, summa cum garrulitate, & obscuritate innumera deblaterat symptomata, quae ad genus morbi quod suspicatur pertinent, & mirum sane foret si inter tot symptomata nullum esset, de quo unquam questus esset aeger; simul ac vero pronunciavit nomen alicuius symptomatis quod expertus est aeger, nascitur subito, confirmatur potius, haec stulta fiducia, quae nititur etiam, & forsan praecipue, hoc amore portentosi, miri, stupendi, qui innatus videtur omnibus humanis pectoribus; quoties mira res narratur credit quisque, quia quisque credere amat; tertia praecipue causa complectitur omnes nec paucas illorum nugivendulorum astutias, quarum per plures enarrare non dedignati sunt, & graves, & docti Medici; narrant aegris nimirum illi impostores ea ipsa, quae didicerunt ab aegris nimis parum cauti, qui mox miram agyrtae sagacitatem obstupefcunt. Cavere ergo debet Medicus, ne credat unquam historiam morbi in urinis legi posse; nec mirandum tamen si id credant non modo vulgaris turba, sed

sed etiam homines omnium ordinum & ii ipsi qui meliora doctos fuisse debuissent.)

§. XIII. *A Sudore.*

Progredior autem ad sudorem, cuius modum, quantitatem, qualitatem, & subiecta quoque considerare oportet. Salutaris enim solum est, qui fit in morbis a denegata transpiratione, & copia feri in sanguine oriundis; isque criticus morbo & viribus aegri proportionatus, tepidus, non solum in extremitatibus, sed universo corpore, & cum *εὐφορίᾳ* erumpens: sed sudor frigidus, interruptus, paucus, vel largus in extremitatibus, vel etiam toto corpore apparens motum sanguinis intestinum, & progressivum propemodum suppressum, ferique eius secessum, adeoque in morbis acutis, & malignis, concurrentibus maxime aliis signis funestis, mortem; in aliis vero mitioribus tamen, longitudinem, & si diutius perdurat, non minus vitae periculum denunciat; imo etiam tepidus, sed

nimius, & continuo, cum repentina virium imbecillitate, dimanans in istis morbis, ob impetuosam sanguinis resolutionem, praesentaneum vitae periculum habet.

§. XIV. *Ab Haemorrhagiis.*

Pertinent huc haemorrhagiae pariter a tempore, quantitate, qualitate & loco eruptionis aestimandae, consideratis etiam simul natura morbi, aegri temperamento, consuetudine aliisque. Tales siquidem in plethoricis sanguineis, calidioribus, vini potatoribus, obstructionibus viscerum obnoxiiis, & similibus non solum vere, sed aliis quoque temporibus, a natura per nares, vel alia loca apta, excitatae, nec nimis largae, nec nimis parcae, a multis morbis praeservant, & ex his causis egrotantes quoque liberant. Ast vero haemorrhagiae nimiae, citra illas causas, & indicantia, inconvenienti tempore, modo, & loco ortae, semper exitium portendant, brevius, vel tardius, prout morbus ma-

gis, vel minus urget, & vires corporis resistere valent. Neque haemorrhagiae nimis parcae, & per stillicidium solum factae quicquam prodesse possunt, potius sanguinis grumescentiam, stagnationem, viriumque imbecillitatem, & in acutis infallibile exitium portendunt. (Si adest sitis, & si sedetur post haemorrhagiam, optimum est signum, inde enim demonstratur haemorrhagiam fuisse vere criticam; quod in se ipso verum invenit Prosper Alpinus).

§. XV. *Ab Haemorrhoidibus.*

Eodem modo se res habet cum haemorrhoidum fluxu, qui in multis cachecticis pro consuetudine per intervalla certa fluit, & a variis morbis praeservat, vel etiam liberat: sed si praeter illam consuetudinem in iisdem aegrotantibus, vel nimium, vel plane non succedit, eadem mala post se trahit.

§. XVI. *A Tumoribus & Abscessibus.*

Demum de abscessibus, & tumoribus ita iudicandum: si tales, humoribus satis digestis, praecedentibus & coniunctis aliis signis salutaribus, loco convenienti, & confertim erumpunt, in morbis quibuscunque, praecipue acutis, & malignis, omnino sanguinem ab onere, & aegrum a vitae periculo liberant; minus vero qui morbo adhuc crudo, in parte minus apta, inter graviora symptomata saltim apparent, non maturantur cito, potius retrocedunt, vel rursus evanescent, indeque causae tollendae, vel solum minuendae non sufficiunt. (De miliaribus, & petechiis pauca addam; miliaria sunt aliquando critica in febre suae speciei, ut erysypelas est criticus in febre erysypetalosa; tunc de miliari eruptione vera sunt, quae praedicantur de variolis, rubcola &c. Petechiae nunquam sunt criticae, nulla febris est essentialiter petechialis; & de petechiis, ut & de miliari eruptione ubi symptomica est, dici potest illas nihil fere ad prognosim facere, & ad illas parum respicere debere Medicum).

CAP.

C A P. I I I.

De

Praesagiis ab actionibus animalibus & rationalibus, earundemque laesionibus collectis.

§. I. *Praesagia a sensibus internis.*

Non minus porro a sensibus tam internis, quam externis solitariis, ut in brutis, sed cum ratione etiam coniunctis, deinde quoque motibus corporis voluntariis & involuntariis, plus minus integris, vel laesis, praesagia vitae & mortis desumere licet. Etiam si quidem hae functiones earundemque organa immediate ad vitam conservandam non faciant, arcto tamen nexu adeo inter se cohaerent, ut suam inter se, uti sanitatem, ita aegritudinem semper communicent, consequenter etiam testentur. Hinc in quovis morbo sensus internos bene valere, & mente constare, bonum est, iuxta antiquissimum

illud Hippocratis *Lib. II. Aphor. 33.* Neque tamen quaevis aberratio, vel delirium statim funestum reputandum, modo non sit continuum, sed interruptum, & cum aliis signis salutaribus, imprimis imminentis crisis, coniunctum; hac enim feliciter sive per haemorrhagiam, sive sudorem, diarrhoeam aliasque evacuationes succedente, spiritus animales in cerebro exinde turbati, facile in ordinem redeunt: sed deliria continua cum difficultate spirandi, singultu, voce tremula, sopore, convulsionibus & similibus gravioribus symptomatis, summam quoque cerebri afflictionem, adeoque in praecipitibus morbis praesentaneum vitae periculum ostendunt: longeque periculosius est, si aegri, iudicio amisso, necessarios & domesticos non agnoscunt, corpus sine pudore denudant, festucas & flocos e stragulis colligunt, & rerum alias necessariarum obliviscuntur. Tandem nulla spes superest, quando inter haec neque vident, neque audiunt, extremis frigescentibus & livescentibus.

§. II. *A Somno & Vigiliis.*

In specie ex somno & vigiliis concludi potest; si somnus moderatus & quietus excipit inquietudines, vigiliis, dolores, deliria & convulsiones, semper indicat, spiritus animales & mentem ipsam ad tranquillitatem redire, indeque bene sperare iubet. Sed modum omnem excedens, isque cum pulsu debili, delirio & extremis frigescentibus, ubivis lethalis est; multo magis in febribus acutis, malignis, cum dolore praecordiorum, laterum rigore, tuberculis iuxta aures, aliisque symptomatis pravis, stipatus, secundum Hippocratem *Lib. II. Aphor. 1. & Praenot. Coac. 60. 348. 497.* Siquidem circulus succorum tunc propemodum deficit, ipsumque cerebrum siderationem patitur. Sed uti somnus sine modo continuatus, sic etiam nimiae vigiliae malum significant; hae enim uti a turbatione & confusione humorum spirituumque oriuntur, ita eandem magis augent, deliria, convulsiones aliaque mala promoveant, vires destruunt, & sic viam ad interitum sternunt. §.

§. III. *Ab Insomniis.*

Alia etiam praefagia vitae vel mortis ex insomniis capiuntur: & certum omnino est, quod insomnia, quo frequentiora magisque molesta aegris contingunt, eo quoque maiorem circuli in succis vitalibus turbationem & afflictionem significant: unde ex insomniis de rebus ardentibus aliisque terribilibus, acredinis & aestus ingentis in succis vitalibus; ex impotentia erigendi se, aut ambulandi, item ex lapidescentia & stupore in artubus, stagnationis & defectus eorum coniecturae non prorsus vanae colliguntur, modo insomnia animalia a naturalibus istis probe distinguantur & alia signa coniungantur (a).

§.

(a) (Paullo nimis, ni fallor, somniis tribuit Cl. Auctor; raro de insomniis in acutis morbis queruntur aegri, nec memini me ullum unquam vidisse, a cuius somniis quidquam ad prognosim utile deducere potuerim, sed somni perturbati sunt potius pravum symptoma non lethale tamen).

§. IV. A Visu & Auditu.

Sed certiora adhuc etiam e sensuum reliquorum valore, vel defectu haberi possunt. Antea siquidem iam ex Hippocrate *Lib. IV. Aphor. 49.* monuimus, quod in febre non intermittente, si aeger neque videat, neque audiat, debilis iam existens, mors prae foribus sit. Ita sola surditas, quae evacuationes varias, haemorrhagias, vomitus aeruginosos aliasve sequitur, non solum delirium & convulsiones, sed etiam cum viribus simul languescentibus mortem praefagit, consentiente eodem Hippocrate *III. Epid. II. Coac. Praesag. s. 2. r. 10. v. Praesag. s. 2. t. 27. & l. Pror. 10. 32.* Cavendum autem, ne lethales eiusmodi laesiones sensuum cum perturbationibus criticis confundantur, utpote quibus per haemorrhagias aliasque evacuationes factis, etiam sensuum vigor redit, iuxta *Lib. V. Aphor. 28. & 60.* Id quod etiam de tinnitu & sibilo aurium valet (a).

§.

(a) (Surditas in aentis, variis temporibus & varias ob

Pariter dolores quicunque partium in febribus acutis, si instante crisi, & cum aliis signis bonis contingunt, tantum a turgescencia, & motu illo critico humorum dependent, & cum eodem rursus cessant; sed qui citra spem criseos, & cum aliis signis perniciosis vehementer urgent, in partibus praecipue interioribus & nobilioribus, arguunt ingentes earum rosiones, tensiones, inflammationes & imminentem gangraenam, vel corruptionem, idque eo magis, si dolores isti absque causa manifesta, & citra levamen aegri, subito evanescunt, ex quo circum succorum vitalem ibidem oppressum, & sensum abolitum colligere licet.

(Ex

ob rationes supervenit, & vix ullam certissimam prognosim praebent; plerumque tamen si accedit dum crescit adhuc morbus, gravioraque fiunt omnia symptomata, pravi est ominis, si accidit vero quo tempore mitescere incipiunt pleraque alia, faustum exitum praesagit).

(Ex colore aurium praefagia quoque deducuntur; ubi cum frigore marcescunt aures in decursu morborum, pessimum est signum, inde enim arguitur omnino iam desinere vim circulationis; rubor subitaneus e contra delirium imminens aliquoties indicavit; & sane in maniacis, ex isto rubore, custodes saepe novum furoris paroxysmum praedicunt).

§. VI. *A Motibus corporis.*

His sensuum laesionibus succedunt motus corporis praeternaturales & spasmodici, qui quidem per se plus saepe terroris, quam periculi habent. Sed in morbis acutis, ubi his prognosticis imprimis opus, uti antea aliquoties monuimus, aliter iudicandum. Neque tamen hic omnes convulsiones aequae periculosae sunt, sed graves, pertinaces, universales, citra omnem spem criseos, potius cum aliis exitiosis symptomatibus affligentes: quo pertinent etiam praefagia illa Hippocratis. In acutis febribus convul.

vulsiones & circa viscera dolores fortes malum, *Lib. IV. Aphor. 66.* Ubi sanguis multus fluxerit, convulsio & singultus superveniens malum, *Ibid. Aphor. 3.* A vomitu, nec non ab ileo & vomitu, convulsio, singultus & desipientia lethale, *Lib. VII. Aphor. 3. 10. & 41.* In vehementi & furiosa mentis emotione tremores accedentes exitio sunt, *Lib. I. Prorrh. T. 3. 14. 32.* Qui mente aberrantem, superveniente tremore, certo moriturum affirmat, non fallitur, *ibid. T. 57.* Post oculorum perversionem in febre laboriosa, rigor superveniens mortem fatetur, *ibid. T. 24.* Si rigor inciderit, febre non intermittente, & aegro imbecilli, exitialis, *Lib. IV. Aphor. 46. & VII. Aphor. 7.* A sudore, horrores non boni, *Lib. VII. Aphor. 4.* Et in rigore familiares non agnoscere pessimum, *Coac. Praen. 609.* Et quae plura alia praelagia in ipsius scriptis non solum habentur, sed etiam toto die experientia confirmantur. Convulsiones siquidem istae praeter alia symptomata concurrentia indicant cerebri totiusque generis nervosi gravissimam afflictionem &

irritationem, cui corpus viribus iam exhaustum, & nullis apparentibus signis digestionis, vel evacuationis materiae morbificae, impar necessario succumbit. (Subsultus tendinum, qui convulsivus sunt motus, adeo damnati a multis Medicis, saepe tamen, in variis morbis acutis, quorum felix est exitus, a primo initio, ad convalescentiam usque observantur; sicque non nimis reformidandi sunt).

§. VII. *A. Decubitu.*

Porro quoque ex ipso decubitu aegrorum aliquid de futuris praesagire possumus: hic enim si naturali quam maxime similis fuerit, morbum mitiorem, cui superando corpus minus gravatum sufficere poterit, significat. Neque inquietus decubitus & iectigatio anxia corporis statim funesta, modo caetera sint meliora, & crisin aliquam sperare liceat, utpote qua facta, quies sua sponte redit. Sed absque eiusmodi

signis bonis aegros gravitatem corporis, pedum vel manuum increpare, nullamve decubitus formam servare, & modo erectos federe velle, modo ad pedes delabi, vel lecti stragula, velut sarcinas colligere, tristis eventus vaticinium exhibet.

(Optime hic Hippocrates deprehendendus est aeger in dextrum sinistrumve latus cubans, brachiis, cervice aut cruribus paulum reductis, ac universo corpore molliter affecto, qui fere sani quoque iacentis habitus est, quippe cum optimus sit ille decubitus, qui a sanorum consuetudine non variat.

Sed non laudatur supinus decubitus, quo brachia, cervix & crura extenduntur.

Id vero gravius est, si se ipsum aeger continere non valens ad pedes subinde dilabitur.

Ubi pedes nudat, neque multus iis calor subest, ubi brachia, cervicem, ac crura inaequabiliter dispergit ac nudat, mali morbi, angorisque signum est, *Praesag. l. I. 16-20.*)

CAP. I V.

De

Signis salutis & mortis ex ipsius corporis habitu extrinseco desumptis.

§. I. *Praesagia ex facie.*

Tandem addi possunt praesagia ex habitu corporis extrinseco per morbos colligenda, in quo faciei praecipuus locus debetur: etiamsi enim haec citra morbos, a variis admodum causis extraneis quoad figuram, colorem aliasque qualitates toto die immutetur in hominibus; & e contrario in morbis chronicis, ubi ob viscerum obstructions & corruptiones, mors saepe in propinquo est, facies nihilo secius a naturali colore non adeo recedit, imo magis rubescit. Aliter tamen se res habet in febribus acutis, ubi facies etiam rubicunda, si cum anxietate praecordiorum, difficultate spirandi, vi-

D

gi-

giliis, aliisque gravioribus symptomatibus coniungitur, internas inflammationes & phrenitidem lethalem portendit; praecipue si vultus tetricus & superciliosus accedit, nisi forte crisis mox superveniens per haemorrhagiam, diarrhaeam, abscessus post aures, vel similes, eam solvat. Pessima vero in his morbis est facies ita dicta Hippocratica, (ubi nimirum, ut ipse scribit Hipp., nasus acutus, oculi cavi, tempora collapsa, aures frigidae & contractae, lobi auricularum distorti, cutis circa frontem rigida, contracta & arida, & color totius faciei subpallidus, niger etiam & lividus, aut plumbeus, *Praenot.*) ubi demum color totius faciei nimium a naturali subito recedit, tempora collabuntur, frons arefcit, nares auresque frigidae contrahuntur, & oculi in cavo subsident. Ex his enim omnibus motus sanguinis & reliquorum succorum sensim deficere, viresque omnes vitales collabi, manifeste colligitur. (In convalescentia pariter si superest faciei languor, si oculi nitorem, cutis colorem & mollitiem non recuperant, metus est

sanè ne imperfecta sit curatio, & aliquod subsit adhuc vitium; & Hippocrates tanti fecerat faciei inspectionem, quam multi faciunt quoque omnes Medici, ut iam scripserit, inquirendum autem hac ratione in acutis morbis, primum in faciem aegrotantis, utrum similis sit benevalentium faciei, aut sibi ipsi, sic enim esset optima; quae autem contraria est eadem & difficillima. *Praen. praefat.*)

§. II. Ex Oculis.

In specie vero ex oculis ipsis quoque iudicium praesagii, sive boni, sive mali venari possumus in morbis. Oculi enim uti valent, ita & corpus & contra; quoniam non nisi purissimo & optimo sanguinis succo nutriuntur, & in nitore suo conservantur. Quo ergo gravius laeditur & turbatur eius massa, eo quoque magis oculos affligi, & a splendore suo remittere necesse est. Sed tamen ante omnia indagandum, an mutationes in oculis a morbo isto, quo decumbit

aeger, an vero ex aliis causis accidentariis, externis vel internis, pendeant? Nam non hoc, sed illo tantum casu aliquid certi ad prognosticum monstrare possunt. Hinc oculorum rubedo, livor & nigredo, nec non caligo, protuberantia nimia, vel subsidencia, distorsio involuntaria, ferocia, palpebrarum quoque contractio, vel dilatatio, lacrymarum fluxus involuntarius, aliaque eiusmodi insolita, ex febre acuta orta, nisi antecedentibus signis digestionis, & instante crisi contingunt, semper periculosissimum statum, delirium, convulsiones & mortem ipsam praesagiunt. Quo sensu etiam rursus solum valent Prognostica illa Hippocratis: quicumque in febre continua muti iacent, clausis oculis, subinde conniventibus, si quidem e naribus sanguis effluerit, & vomuerint, atque ex eo loquantur, & ad se ipsos redeant, servantur. Quod si nihil horum acciderit, in difficilem respirationem redacti brevi moriuntur, *Lib. III. Coac. Text. 2.* Si oculi lucem effugiunt, aut pervertuntur, aut alter altero minor fit, aut candidam rubedinem

ha-

habeat, vel lividas aut nigras venulas; aut sublimis tumidive, vel cavi admodum fuerint, vel obtuti squalidi & sine splendore; haec omnia mala esse & exitiosa censendum, *Lib. I. Prognost. Text. 14. 15.* Oculi feroces, horridi & audaces, delirantium ac phreneticorum proprii, plerunque convulsionem accersent, aut mortem cum aliis signis malis, *Lib. V. Epid. t. 15. Lib. II. Prophet. t. 31.* In febribus acutis oculorum perversiones semper malae. *Lib. I. Progn. t. 15.* In febre non intermittente si labrum, vel palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus pervertatur, vel non videat, non audiat, aegro iam debili existente, quicquid horum evenerit mors proxima est, *Lib. IV. aphor. 46.*

§. III. A Lingua, & Faucibus.

Non minus linguae, dentium & faucium inspectio, & observatio in aegrotis praesagia futuri eventus multum confirmant, aut ad minimum illustrent. Licet enim hae quoque partes

ci.

citra morbum aliquem gravem, a multis causis extraneis saepe mutantur, & contra in morbis variis interdum parum vel nihil, aegris nihilofecius pereuntibus; nihil tamen impedit, quominus per morbum acutum enormiter mutatae partes istae quoque ad praesagium confirmandum maxime conferant. Sane quamdiu lingua sanorum similis, calida, mollis, rubicunda, & constans in febribus, adhuc temperiem sanguinis, & lymphæ non penitus destructam esse significat, & bene sperare iubet; sed vero nimis arida, aspera, vel plane fissa, livescens, & nigrescens, aut multo squalore obsita, & frigida, nimium succorum a temperie naturali recessum, indigitat, & cum aliis signis malis exitium praesagit, omnium certissimum, si sitis simul abest, ex quo praeterea sensus abolitio innotescit: ita si quis in eiusmodi morbis acutis dentibus strideat non consuetus, insania significatur, & mors, secundum Hippocrat. *Lib. I. Prognost. c. 21.* utrumque enim, & convulsio gingivarum, & insania ostendit gravissimam afflictionem cerebri,

&

& nervosi generis, quae nisi per crīsum aliquam cito solvatur, non nisi mortem secum trahere potest. Quemadmodum etiam in istis acutis, & malignis faucium ipsarum dolores, & strangulationes, aut distorsiones, nullo tamen tumore apparente, ex eodem fundamento perniciosae sunt, censente Hippocrat. *Lib. I. Praediēt. 2., & Libr. IV. Aphor. 35.* (Attendere quoque iubent omnes Medici, & ad labia, & ad dentes. In acutis morbis aliquoties species contractionis, alias demissionis in labiis percipitur, quarum prima spasmodicum, secunda paraliticum vitium denotat; pravi quoque ominis, & summus rubor, & praesertim livedo. Quoad dentes, ubi lenta, viscida, tenaci, fusca forde squalidi sunt, pertinacia gravitasque febris inde demonstratur; crescit morbus quam diu hae fordes increscunt; optimum est praesagium ubi solvi incipit, humiditasque gingivis, nitor dentibus redeunt.)

§. IV. (a) *Ab Hypochondriis, & extremis.*

Neque de nihilo est, in morbis eiusmodi periculosis etiam praecordia, hypochondria, & extremitates corporis considerare: illa siquidem, uti mollia, & aequalia, non adeo extensa, neque contracta, viscerum ibidem constitutionem adhuc salvam; ita e contrario dura, inaequalia, pulsantia, valde dolentia eorundem obstructionem, inflammationem, & corruptionem imminuentem manifestant, idque eo magis, si extrema simul algent, & livescunt, interiora vero uruntur. Confer Hippocrat. *Libr. VII. Aphor. 1.*, & *Praenot. Coac. 492.* Sed haec in compendio iam adduxisse sufficiat.

S. D. G.

(a) (Fusus de hac materia egi superius, attamen auctoris utilem Thesim servare debui.)

LOMEX 8565

urun

I., ©

pendio

(a) (Fufius de hac
auctoris utilem Thefm .

LOI EP 8565

